

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-526-6-45>

THE 1925 PROTOCOL ON THE PROHIBITION OF CHEMICAL WEAPONS AS AN ELEMENT OF THE DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL LEGAL REGIME OF PROHIBITION OF CHEMICAL WEAPONS

ПРОТОКОЛ ПРО ЗАБОРОНУ ХІМІЧНОЇ ЗБРОЇ 1925 РОКУ ЯК ЕЛЕМЕНТ СТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ЗАБОРОНИ ХІМІЧНОЇ ЗБРОЇ

Plotnikov O. V.

*Candidate of Law,
Senior Lawyer of the NGO "Desyate
Kvitnia"
Odessa, Ukraine*

Плотніков О. В.

*кандидат юридичних наук
старший юрист ГО «Десяте
Квітня»
м. Одеса, Україна*

Застосування хімічної зброї масового ураження під час Першої Світової Війни показало недостатність правового режиму її заборони, раніше встановленого Гаазькою декларацією 1899 року. Мирними договорами переможеним у війні державам було заборонено мати, розробляти та набувати хімічну зброю, однак цього виявлялося недостатнім для надійного запобігання її застосуванню у майбутньому. Відповідно, в період між двома світовими війнами було зроблено спробу повністю заборонити хімічну зброю.

Проведена в 1925 році Женевська конференція стосувалася, переважно, міжнародної торгівлі зброєю і під час неї була ухвалена, зокрема, Конвенція щодо нагляду за міжнародною торгівлею зброєю та боеприпасами [1]. США запропонували окремо заборонити експорт отруйних газів з метою застосування в бойових діях. Франція пристала на цю пропозицію та виступила з пропозицією розробити окремий протокол про заборону застосування отруйних газів в бойових діях. На пропозицію Польщі, проєкт був доповнений заборонаю застосування бактеріологічної зброї [2].

Результатом цих зусиль стало підписання Протоколу про заборону використання задушливих та інших газів та бактеріологічних методів ведення війни [3]. Його формулювання, що спиралося на досвід США, вказуючи на те, що заборона хімічної зброї є універсально визнаною як частина міжнародного права, «що є обов'язковою для совісті та

практики націй», та додаючи, що держави погодилися «поширити цю заборону на використання бактеріологічних методів ведення війни». Прикметним в цих формулюваннях є посилання на практику націй, що вказує на те, що держави-підписанти могли розглядати відповідні заборони як частину звичаєвого міжнародного права. Також слід вказати на більш всеохоплюючий характер Протоколу порівняно з Декларацією 1899 року, адже Протокол заборонив всі типи хімічної зброї, а не лише снаряди, спеціально призначені для її розпилення. Як вказує Дж. Спайт, «норма 1899 року дозволяла б застосування снаряду чи бомби, яка, хоча її основним ефектом було руйнування, мала побічний ефект (серйозної) отруйності. Норма 1925 року, очевидно, заборонила б використання такого снаряду» [4, с. 189].

Водночас, слід вказати на застереження, ухвалені Францією при ратифікації в 1926 році, відповідно до якого ця держава погодилася бути пов'язаною обмеженнями Протоколу лише у відносинах з іншими його сторонами та заявила, що вважатиме себе вільною від зобов'язань щодо будь-якої ворожої держави чи держав, чиї збройні сили чи союзники не дотримуються положень Протоколу. Заявили про застереження також Нідерланди та Сполучені Штати, які зазначили, що ніколи не будуть застосовувати біологічну та хімічну зброю, якщо тільки така зброя не буде використана проти них, однак відмовилися від ратифікації Протоколу [5, с. 5]. Ряд інших країн (Німеччина, Швейцарія, Мексика) приєдналися до Протоколу без застережень [5, с. 859].

Незважаючи на ці застереження, саме Женевський протокол 1925 року розглядається як виток звичаєвої заборони на застосування хімічної та бактеріологічної зброї в збройних конфліктах [7, с. 108]. Він не заборонив її розробку, виробництво та накопичення [8, с. 15], однак, тим не менш, став основою міжнародно-правового режиму обмеження хімічної та бактеріологічної зброї на багато десятиліть вперед. Як зазначалося в посланні Генерального Секретаря ООН 2005 року, саме Протокол став «першою по-справжньому міжнародною угодою про заборону використання хімічної та біологічної зброї як методів ведення війни» [9].

Водночас, неможна говорити про ефективність Женевського протоколу в справі припинення застосування хімічної зброї в конфліктах, принаймні в перші 15 років після його підписання. Так, Італія широко застосовувала хімічну зброю у війні з Ефіопією, а Японія – у війні з Китаєм (обидві держави не були його сторонами на той момент). В обох випадках їхні опоненти не мали можливості відплатити тією ж

монетою. Під час Другої Світової Війни рішення більшості держав не застосовувати хімічну зброю пов'язано більше саме з побоюванням відплати з боку противника, ніж з юридичною силою Протоколу. Тим не менш, наявність протоколу слугувала важливим дороговказом до 1993 року, коли була підписана Конвенція про хімічну зброю [10, с. 5].

Література:

1. Convention for the Supervision of the International Trade in Arms and Ammunition and the Implements of War, Geneva, 17 June 1925. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1925v01/d49> (дата звернення: 30.10.2024).
2. The 1925 Geneva Protocol: Summary and Analysis. URL: https://media.nti.org/pdfs/treaties_1.pdf (дата звернення: 30.10.2024).
3. Protocol for the Prohibition of the Use of Asphyxiating, Poisonous or Other Gases, and of Bacteriological Methods of Warfare, Geneva, 17 June 1925. URL: <https://ihl-databases.icrc.org/ru/ihl-treaties/geneva-gas-prot-1925?activeTab=default> (дата звернення: 30.10.2024).
4. Spaight J.M. *Air Power and War Rights*. 3rd Ed. London: Longmans, Green, 1947. 502 p. P. 189.
5. Giovanello S. P. Riot Control Agents and Chemical Weapons Arms Control in the United States. *Journal of Strategic Security*. 2012. Vol. 5. No 4. P. 1–18.
6. Baxter R.R., Buergenthal T. Legal Aspects of the Geneva Protocol of 1925. *The American Journal of International Law*. 1970. Vol. 64. No 5. P. 853–879.
7. Сокиринська О. А., Ковальчук І. В. Аналіз проблем міжнародного права щодо контролю за використанням біологічної та хімічної зброї: історико-правовий аспект. *Альманах міжнародного права*. 2021. Вип. 25. С. 104–111.
8. Задорожний О. В. Гаазькі конвенції з міжнародного гуманітарного права. *Українська дипломатична енциклопедія* : у 2 т. Т. 1 / за ред. Л. В. Губерського. Київ : Знання України, 2004. 760 с.
9. Бабенко О. С. Формування у ХХ столітті політики забезпечення хімічної безпеки у контексті хімічного роззброєння. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. Вип. 21. Ч. 1. Т. 1. С. 14–16.
10. Secretary-General's message to the meeting of State Parties to the Biological and Toxin Weapons Convention, 2005. URL:

<https://www.un.org/sg/en/content/former-secretary-general/statement/2005-12-05/secretary-generals-message-the-meeting-of-state-parties-the-biological-and-toxin-weapons-convention> (дата звернення: 31.10.2024).

11. Giovanello S.P. Riot Control Agents and Chemical Weapons Arms Control in the United States. *Journal of Strategic Security*. 2012. Vol. 5. No 4. P. 1–18.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-526-6-46>

ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF THE EUROPEAN CIVIL SERVICE

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЦИВІЛЬНОЇ СЛУЖБИ

Ponomarev S. M.

*Postgraduate Student at the Department
of European Union Law
Yaroslav Mudryi National Law
University
Kharkiv, Ukraine*

Пономарьов С. М.

*аспірант кафедри права
Європейського Союзу
Національний юридичний
університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Європейська цивільна служба (European Civil Service) в науковій літературі визначається як сукупність посадовців та службовців, які працюють в інституціях Європейського Союзу та забезпечують функціонування наднаціональної системи управління [1, с. 8]. Нашим науковим завданням є здійснення аналізу становлення та розвитку європейської цивільної служби, яка покликана сприяти ефективній реалізації рішень на наднаціональному рівні, забезпечуючи підтримку інституцій Європейського Союзу, функціонування політичних та адміністративних процесів.

Історично, в період створення Європейських співтовариств, основна увага приділялася економічній інтеграції європейських держав, а адміністративні структури формувалися навколо новостворених інститутів. Жан Монне, у зверненні до Комітету національного визволення Франції, 5 серпня 1943 року зазначив: «Країни Європи не є достатньо сильними індивідуально, щоб вони могли гарантувати процвітання та соціальний розвиток для своїх народів. Таким чином,